

מעבר מהגן לבית הספר

מה מתרחש במעבר בין הגן לבית-הספר?

בבית-הספר הילד נדרש לתפקוד עצמאי מבחינת שירותים, אוכל, יכולת עבודה עצמאית במילוי מטלות, הסתגלות למערכת פחות אינטימית. מסגרת בית-ספר היא תובענית יותר, מלמדת ומציבה דרישות בפני הילד והיא הישגית יותר. הילד עובר מפעילות משחקית יותר, המאפיינת את הגן, לפעילות למידה מוסדרת.

מדוע חשוב שילד יגיע עם מוכנות לכיתה א'?

חווית הלמידה הראשונית צובעת לרוב את המשך דרכו של הילד בבית-הספר. ילד שמגיע לבית-ספר כשהוא בשל ומוכן ללמידה, יחווה חוויה טובה, ירכוש בטחון ביכולותיו ויגלה עניין ומוטיבציה בתהליכי למידה.

כיצד אדע אם הילד שלי מוכן ללמוד בכיתה א'?

מוכנות לבית הספר מתייחס ליכולתו של הילד להתמודד עם הדרישות בבית הספר, בהיותו לפני כיתה א'.

המוכנות כוללת מבחינת הילד ידע, הרגלים, מיומנות, שפה, יכולת ביצוע וכישורים רגשיים וכמו כן גורם נוסף המקדם מוכנות : בשלות הילד.

בשלות:

רצף ההתפתחות אצל כל הילדים הוא זהה, אך קצב ההתפתחות שונה מילד לילד. בדרך כלל רוב הילדים מגיעים למצב בו הם מוכנים לא' אחרי גיל 6. אולם לכל ילד יש קצב התפתחות משלו, וכן ילד יכול להיות בשל בתחום מסוים אך לא באחר.

למעשה, זוהי יכולת הילד לעמוד בדרישות וציפיות בית הספר כגון

- ישיבה במנוחה במשך מספר שיעורים (מטלה שדורשת סיבולת שרירים).
- יכולת להתרכז ולעקוב אחרי דברי המורה.
- יכולת להבחין ולבצע הוראות.
- יכולת לשלוט בעפרון, לכתוב ולהעתיק מהלוח למחברת (מוטוריקה עדינה)

בשלות מתבטאת במספר תחומים :

1. תפקוד גופני-מוטורי, הן מבחינת גובה הילד, מערכת החושים (ראיה, ומיקוד ריאה, שמיעה, הבחנה בעוצמת קול וזיהוי מקורו), תחומי מוטוריקה גסה : מבחינת שליטה בגוף : יציבה, הליכה, ריצה, קפיצה ישיבה ושליטה על חגורת הכתפיים וכן תפקודי מוטוריקה עדינה

הפרדת תנועות ורוטציה, מתח שרירים וחצית קו אמצע. ומבחינה גרפ-מוטורית : תאום עין-יד, שימוש ביד דומיננטית והעזרות ביד השנייה, לצורך תאום בי-לטרלי. אחיזת עפרון בשלה, דומיננטיות יציבה, שליטה בקו, לחץ, סוּת, דיוק בעיצוב אות, בקצב ושטף פעילות גזירה והדבקה.

לדוגמא, נדרשת מודעות גופנית-מגיל 6 הילד אמור לשלוט בכיוונים (ימין ושמאל) וכן שלגוף יש שני צדדים. מודעות הפנימית זו הנה נקודת מוצא לקריאה וכתובה מימן לשמאל, קואורדינציה של עין-יד ועין-רגל.

2. תפקוד קוגניטיבי

תפישה חזותית על כל גווניה הבחנה בין דמות ורקע, הבחנה בין סמלים, אנליזה וסינתזה, רצף חזותי, הבחנה בפרטים והתמצאות במרחב.

תפישה שמיעתית על כל גווניה – הבחנה בין דמות ורקע, רצף שמיעתי, הבחנה שמיעתית.

שפה: הבנת השפה, הבעת שפה ושפה פנימית – חשיבה "מה הילד אומר". וכן את **התוכן:** הרעיונות המוצגים, ידע, יחסים בין עצמים ובין אירועים. "מה הילד אומר" סמנטיקה, אוצר מילים, יכולת שיום ושליפה.

צורה- כולל את ההגוי, אינטונציה, תחביר ודקדוק שבאמצעותם מבוטא המסר. "איך הילד אומר" – תחביר, מבנה משפט, דקדוק – זמנים, הטיות, יחיד-רבים, זכר-נקבה, אינפוף, גמגום.

שימוש כולל את הכוונה התקשורתית, הקשר בין הדובר והשומע. איך משתמשים בשפה בזמן ובמקום הנכון, המתנה לתור, הבנה ותגובה למסר של האחר.

חשיבה יכולת הגדרה, המשגה, אנלוגיות והפשטה.

חשבון מושגי גודל, מרחב, רצף מספרי עד 10. התאמה חד-חד ערכית ושימור כמות עד 10, מניפולציות חשבוניות עד 5.

זכרון בערוצים השונים חזותי ושמיעתי, לטווח קצר וארוך.

כמו כן על הילד להציג אוריינות התפתחותית

מודעות פונולוגית: חלוקה להברות, הכרת צליל פותח וסוגר.

הכרת האותיות הא-ב- במחקרה של איריס לוי (2000) נמצא כי ילדי הגן וילדי כיתה א' מסתייעים בשמות האותיות העבריות כשהם מתמודדים עם משימות של שליפת אותיות, מודעות פונולוגית, כתיב וזיהוי מילים.

דורית ארם (2002) מצאה כי להכרת האותיות יש חשיבות רבה ברכישת קריאה וכתובה.

קשר בין שפה מדוברת לשפה כתובה

התיחסות לספר: סופר, מאייר, כוון קריאה מימין לשמאל, דף קריאה מלמעלה למטה, צורות שונות של כתב.

3. אפיוני תפקוד והרגלי למידה

תפקודים אלה קשורים לאונה הפרה-פרונטלית במוח, המגיעים להבשלה בגיל 6. מצופה מהילד לעבוד תוך תכנון (ולא ע"י ניסוי ותעייה) ויכולת לעבוד ברצף: התחלה, אמצע, סוף. כמו מבחינת יכולת לביקורת עצמית, היכולת לויסות התנהגות מול משימה, התארגנות בזמן ומרחב. כמו כן גם הבנה של מצבים חברתיים.

אחד המאפיינים המרכזיים הנדרשים לצורך למידה הוא קשב וריכוז. יכולת הריכוז מושפעת מהבשלות הרגשית והנוירולוגית של הילד. בגיל 6-7 חלה עלייה דרמטית ביכולת הריכוז וביכולת למיקוד סלקטיבי של הקשב.

בלמידה נדרשים כמה סוגי קשב וריכוז: נדרש קשב כללי (להיות קשוב למורה) וקשב סלקטיבי (להיות קשוב אך ורק לגורם הרלבנטי - המורה - ולא לילד שיושב מאחור המדבר יחד עם המורה).

בלמידה נדרשת גם יכולת ריכוז לאורך זמן.

יש קשר בין הטמפרמנט של הילד ובין דרישות הסביבה במימדים של טווח קשב וריכוז, התמדה, סף תגובה ועוצמת תגובה, רמת פעילות.

4. תפקודים רגשיים, חברתיים ומשפחתיים

מאפיינים רגשיים

על הילד להיות פנוי לתהליכי הלמידה. במידה שקיים חסך (רגשי או ראשוני) יש צורך לספק את החסכים ולאחר מכן להאיץ את תפקודי הלמידה. כדי ללמוד ילד צריך לחוש תחושת שייכות, מסוגלות ואוטונומיה.

מעבר מחשיבה אגוצנטרית לחשיבה בשלה של הכרת מקומו בין חבריו. היכולת לעמוד בדרישות, בביקורת, בתחרות ובלחצים.
יכולת דחיית סיפוקים מבלי להרגיש מתוסכל ומקופח.
התפתחות הביטחון העצמי, האמונה של הילד ביכולת שלו להסתדר בבית הספר. יכולת לפעול עם מעט חיזוקים חיצוניים פיתוח מערכת חיזוקים פנימית. יכולת לפעול עם חיזוקים מילוליים וחברתיים.
יכולת להסתדר עם סמכות, למלא הוראות בהרגשה טובה מבלי להיות מתוסכל. דמוי עצמי חיובי, היכולת של הילד להכיר את עצמו, את ערך עצמו, מעבר מתלות לעצמאות. בכדי ללמוד ילד צריך לחוש תחושת שייכות, מסוגלות ואוטונומיה.

כמון כן, ילד צריך לחוש שליטה פנימית ועצמאות כדי לסמוך על עצמו ולהתמודד מול משימות הלמידה. מאידך, ילדים צריכים לחוש בטחון בתוך מסגרת המוצבת להם.

על הילד להיות בעל יכולת התמודדות עם קשיים וגמיש בכך. הלמידה כרוכה בתסכול, כשלון וקושי. ילד צריך לפתח עמידות בפני "כאבי גדולה", לאפשר לעצמו להיות במקום הטועה, ה"לא יודע". כשילד יש רמת חרדה גבוהה מכשלון החרדה משתקת ולא מאפשרת למידה. יש צורך לאפשר לעצמו להיות בתחרות, לא לפחד מהידע, מחקירה מסקרנות ובהצלחה וגם לא לפחד מכשלון, עליו לראות קושי. על הילד להפגין אחריות כלפי רכוש, תהליך הלמידה, שיעורי-בית, התנהגות ואחריות להצלחה וכשלון, יכולת לדחיית סיפוקים, יכולת עמידה בתסכולים.

כך לדוגמא, ילד לא בשל בעת מצב מתסכל עלול למשל לפרוץ בבכי או לחילופין יגיב בזעם ובתוקפנות פיסית.

אילו מאפיינים בין-אישיים וחברתיים על הילד להפגין?

מצופה מהילד להציג את היכולת להסתגלות בחברה, היכולת לתת ולקבל, להנות ממשחק משותף, יכולת לשלוט בדחפים כמו תוקפנות וכעס, יכולת עבודה בצוות בשיתוף ובתחרות מאידך.

יכולת לשלוט בדחפים. שליטה בכעס.

יכולת ליצירת קשר עם מבוגרים.

להבין את דרכי החברה ולהתחשב בהם. ילד בשל צריך לדעת לסגור פערים בין החוקים והנורמות שהוא מכיר מהבית והגן, להתגבר על השינויים וללמוד לקבלם. להכיר נורמות המקובלות בבית הספר ולעמוד בהן. להבין שהחוקים בגן ובבית הספר שונים. שלא מדברים עם המורה או המנהל כמו שמדברים עם חבר. יכולת ליצירת קשרים חברתיים עם ילדים, הסתגלות חברתית, יכולת להתחלק בחפצים.

תפקוד בקבוצה ללא איבוד זהות עצמית.

הנאה מקשר חברתי. יכולת לשיתוף פעולה עם חברים לדעת לתת ולקבל, להנות ממשחק משותף, יכולת לחלוקת תפקידים, עמידה בתחרות, תרומה לקבוצה, מקום בקבוצה. יכולת לחוש אמפטיה, וכן קבלת סמכות.